

УДК 374.7.03:372.881:316.628

ОСОБЛИВОСТІ ІНШОМОВНОЇ ПІДГОТОВКИ В ОСВІТІ ДОРΟΣЛИХ У ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇНАХ

Інна Фельцан

*Мукачівський державний університет,
вул. Ужгородська, 26, Мукачево, Україна, 89600*

У статті розглянуто проблему іншомовної підготовки в освіті дорослих в умовах динамічного культурно-технічного прогресу ХХІ ст., який спонукає до удосконалення навичок та компетенцій, що дає змогу відповідати вимогам сучасного ринку праці. Обґрунтовано, що на актуальність іншомовної освіти дорослих впливає глобалізація та уніфікація світової спільноти; характерні демографічні процеси у європейських країнах; сучасний ринок праці, який потребує оновлення професійних знань та навичок, активізує роль неформальної освіти в системі неперервного навчання. Виявлено особливості іншомовної підготовки дорослих в освіті європейських країн: створення сприятливих умов для адаптації та посилення соціальної активності дорослого населення; навчання та тренінги під час відпусток, пропагування навчання без відриву від виробництва, кооперація між державними та приватними установами, розбудова освітньої мобільності; врахування необхідності практичної підготовки, життєвого і професійного досвіду тих, хто навчається. З'ясовано, що позитивними ознаками іншомовної підготовки дорослих можна вважати забезпечення умов для реалізації мобільності дорослих людей у здобутті знань, а саме: вечірні курси, дистанційне навчання (он-лайн курси, вебінари, конференції), навчальні Інтернет-ресурси із можливістю автоматичного тестування знань тощо.

Ключові слова: іншомовна підготовка, освіта дорослих, неперервна освіта, європейські країни.

Процеси глобалізації та інтернаціоналізації на початку ХХ ст., зняття кордонів, створення безвізових режимів, розвиток та спонсорування міжнародної співпраці, міжнародне волонтерство – факти, які свідчать про уніфікацію світової культури. Активно і стрімко розширюються межі інформаційного простору. Ефект від отриманої інформації кожен мікросоціум асимілює залежно від рівня культурно-економічного країни. Зміни відбуваються надзвичайно швидко, а за цих умов освіта дорослих стає пріоритетним напрямом державної політики. Нормою для середньостатистичного громадянина європейських країн є використання іноземної мови, зокрема англійської, у професійній діяльності чи на побутовому рівні, що актуалізує іншомовну підготовку на різних рівнях освіти

Іншомовна грамотність привертає все більшу увагу в Україні та світі, адже вона є запорукою реалізації ідеї про культурну, економічну, технологічну глобалізацію світової спільноти. Основним компонентом передачі інформації є слово, яке може себе реалізувати на письмі та усному мовленні, оскільки здатність ефективного функціонування у сучасному соціумі передбачає неопосередковане спілкування з метою реалізації поставлених комунікативних цілей: листування, презентація, конференція, відео/аудіо дзвінок та ін.).

Проблема іншомовної освіти, її розвиток та удосконалення була предметом дослідження вітчизняних і зарубіжних науковців, які наголошують, що іншомовна освіта дорослих потребує комплексного підходу до навчання на принципах використання інноваційних форм і методів, диференціації, соціальної спрямованості, аналізу змісту та удосконалення національних систем освіти дорослих західних країнах, поширення ефективних моделей організації навчальної діяльності освіти дорослих, порівняльного аналізу ефективних форм навчання дорослих тощо. Науковці Т. Десятов, І. Зязюн, Л. Лук'янова, Н. Ничкало зазначили, що програма іншомовної освіти дорослого студента повинна бути орієнтована на ефективну підготовку людей до життя в сучасних інформаційних умовах постіндустріального, інформаційного суспільства, розширення масштабів міжкультурної взаємодії, виявлення глобальних соціально спрямованих проблем демократизації життя суспільства.

Як стверджує європейський дослідник Й. Бйорнаволд, змогу набувати знання, уміння й навички, формувати погляди та адаптуватися до постійних змін у соціальному середовищі дорослим людям повинна надавати неформальна освіта [12]. Дослідник І. Зязюн зазначав, що під час вивчення іноземної мови особливу увагу потрібно відводити методам гуманізації, індивідуалізації та інтеграції сучасної освіти, системного аналізу та схвалення ефективних рішень, концептуального планування, ефективної організації роботи, ефективного мотивування співробітників, контролю за процесом виконання праці, ефективною діяльністю керівництва, окремих співробітників та команди, формування і розвитку вмінь та навичок ефективного спілкування [5].

Наша мета – виявлення особливостей сучасних тенденцій у системі іншомовної підготовки в освіті дорослих у європейських країнах.

Аналіз програмних документів міжнародних організацій у галузі освіти дорослих, а саме: Міжнародної Ради з питань освіти дорослих; Європейської Асоціації з питань освіти дорослих; Північної Ради з питань освіти дорослих; Ради з питань освіти дорослих в окремо взятій країні, засвідчує, що є три домінанти, які зумовлюють актуальність іншомовної освіти дорослих у світі: глобалізація та уніфікація світової спільноти; характерні демографічні

процеси у європейських країнах; сучасний ринок праці, який потребує оновлення професійних знань та навичок, активізує роль неформальної освіти в системі неперервного навчання.

Статистичні дані засвідчують, що прямо пропорційно збільшенню тривалості життя зменшується чисельність народжуваності у європейських країнах, де станом на 28 січня 2015 р. чисельність населення становила 508,5 млн, а середній вік сягнув 42,4 роки [13]. Упродовж 2001–2015 рр. середній вік загалом зріс на 4,1 року, підвищуючись від 38,3 до 42,4. У сучасній Європі простежується тенденція до збільшення тривалості перебування індивідуума у професійному середовищі. В умовах швидкого розвитку знання, здобуті 10–15 років тому, втрачають цінність, у зв'язку з чим у західноєвропейських країнах ефективна соціальна політика пов'язана з неформальною освітою, де третина сучасної молоді віком від 18 до 24 років з низькою кваліфікацією залишається без роботи, а кожен з 8 молодих людей віком від 25 до 34 років бере участь у різних формах освіти дорослих: курсах, тренінгах, дистанційному навчанні, стажуванні [15].

Значну роль у розвитку іншомовної підготовки в європейських країнах відіграє неформальна освіта, яка відбувається за межами офіційних установ, шкіл, коледжів, університетів. За умов збільшення тривалості життя, освіта дорослих людей є необхідною умовою для ефективного перебування у соціумі. У 2011 р. більшу частину людей, які здобували додаткові навички, склали люди у віці від 25–64. Тренувальні курси, семінари, конференції є ключовими елементами професійного стажування. Аналіз статистичних даних доводить, що у 2011 р. майже одна четверта (22,8%) курсів (формальних та неформальних) були пов'язані у сфері соціальних наук, бізнесу, права. Було відзначено три сфери, які користувалися найбільшим попитом у сфері освіти дорослих, а саме: здоров'я та добробут, гуманітарні науки (переважно вивчення іноземних мов), мистецтво та послуги. Наприклад, у Швеції та Люксембурзі частка працездатного населення, яке навчалось, підвищилася до 70%, тоді як у Німеччині, Франції, Фінляндії, Данії та Нідерландах цей показник склав 50–60% [13].

Вивчення розвитку іншомовної підготовки у європейських країнах на сучасному етапі дає підстави виокремити певні особливості.

Риторика Європейської просвітницької організації (ESREA), що має за мету пропагувати освіту дорослих у Європі, свідчить про те, що розширений доступ до освіти може створити нові сприятливі умови для адаптації та посилення соціальної активності, зменшення почуття нестабільності [16].

Сучасне виробництво рухається в бік економності та прагне замінити дорогу людську працю цифровими машинами та електронікою. Більше не можна сподіватися на те, що хороші фізичні навички зможуть забезпечити необхідний зарібок. Попит на інтелектуальні компетенції витісняє фізичні,

та призводить до їхнього знецінення. Дорослі з низьким рівнем освіти отримують меншу заробітну плату та є менш соціально захищеними на ринку праці. Зазвичай, їм бракує саме тих навичок, які є основними критеріями професійного відбору: комунікативна та цифрова грамотність, аналітичність, технічні навички.

На сучасному етапі багато підприємств використовують стратегію заохочення кадрів, гарантуючи вищу заробітну плату тим, хто добре володіє іноземною мовою (здебільшого англійською) та має в наявності сертифікат міжнародного стандарту з іноземної мови, оскільки змінюється роль громадянина у суспільстві.

Малий бізнес потребує, крім власних, іноземні інвестиції, отримання яких зумовлює врахування стратегії, політики бізнесу. Можливість висвітлювати власні ідеї та стратегії на міжнародних зустрічах в разі збільшує шанси привернути увагу до пропонованого бізнесу, що і спонукає до вивчення іноземних мов. Мотивацією до постійного оновлення знань стають конкурентоспроможність та затребуваність на ринку праці.

Стратегія європейських країн передбачає щонайменше 15% дорослих, які будуть включені в процес безперервного навчання до 2020 р. Навчання та тренінги під час відпусток, пропагування навчання без відриву від виробництва, кооперація між державними та приватними установами, розбудова освітньої мобільності є стратегічними цілями західноєвропейських країн. Простежується підтримка процесу передачі знань між державними дослідними установами, університетами та промисловістю; стимулювання інноваційних процесів в економіці; розвитку нових форм співробітництва й партнерства; науки та бізнесу; технологічних та інноваційних платформ. Знання іноземної мови сприятиме більш швидкій адаптації до сучасних вимог ринку послуг.

В Україні навчання іноземних мов, зазвичай англійської, передбачається програмами ліцензіатів, магістратур, докторантур. Багато університетів, які дають змогу здобуття магістерського рівня за різними спеціальностями, зумовлюють наявність сертифікатів міжнародного рівня з іноземної мови, адже наукова співпраця передбачає залучення провідних світових науковців до лекційних та практичних занять, а мовою спілкування є англійська як найбільш вживана мова міжнародних діалогів.

Оскільки фахівці прогнозують подальше скорочення населення і збільшення частки літніх людей, у провідних університетах Європи викладання іноземних мов здійснюється у спеціальних центрах, що відкриті не тільки для студентів та аспірантів, а й також для населення, яке не має змоги навчатися за повною програмою факультетів. У такий спосіб забезпечується навчання не тільки студентів, а й широкої громадськості.

Для людей більш зрілого віку при університетах відкривають дочірні філії, які мають назву «Університет третього віку», де немає формальної системи оцінювання, екзаменів, а навчальна діяльність відбувається в дружній, комфортній атмосфері із залученням викладачів вузу. Групи формують зі студентів різних профілів і віку, людей похилого віку, пенсіонерів, осіб, що вивчають мови як хобі тощо. Збільшення пенсійних виплат і скорочення кількості людей працездатного віку ставлять на порядок денний питання про збереження економічної активності і про стимулювання додаткової зайнятості літніх людей, що неминуче спричинить за собою потребу в оновленні професійних знань і забезпеченні додатковими кваліфікаціями [1; 4].

Метою іншомовних курсів для дорослих є розвиток у слухачів лінгвістичних навичок читання, розмови, аудіювання та письма іноземною мовою (або мовами), залучення студентів до іноземних культур і прищеплення любові до власних національних цінностей, розширення кола морально-культурних цінностей; дидактична підготовка, формування культури використання комп'ютерних технологій у навчальному процесі [1].

Вік, психологічні та фізичні характеристики дорослої людини, зумовлюють специфіку навчальних програм та методик, які застосовують в освіті дорослих. Методологічне забезпечення в сфері освіти дорослих здійснюється на принципах використання різних наукових підходів (філософія, соціологія, право, політологія, історія, економіка, психологія, педагогіка, андрагогіка, вікова та педагогічна психологія тощо). Практика в системі формування іншомовної компетентності дорослих доводить, що без педагога, який спрямовує навчальну діяльність студента, результату досягають значно повільніше, і він не відповідає основним критеріям підготовки. Дорослій людині, яка проходить перепідготовку, перекваліфікацію, формує нові компетенції, необхідні особливі умови для навчальної діяльності, серед яких врахування необхідності практичної підготовки, життєвого і професійного досвіду тих, хто навчається [6].

Неперервна освіта є невід'ємною складовою життя людини ХХІ ст., коли поєднуються базове, додаткове навчання та самоосвіта. Роль самостійного навчання зростає, коли ми навчаємо дорослих. Сформована особистість з професійним досвідом може використовувати його під час здобуття нових навичок. Нове навчальне середовище та відповідно до нього поставлені цілі потребують пошуку науково-практичних шляхів передачі знань. Іншомовна підготовка в освіті дорослих повинна ґрунтуватися на принципах єдності, універсальності, варіативності, системності та багаторівневості. Головними позитивними ознаками цього процесу можна вважати мобільність дорослих людей у здобутті знань: вечірні курси,

дистанційне навчання (он-лайн курси, вебінари, конференції), навчальні Інтернет-ресурси із можливістю автоматичного тестування знань.

Отже, навчання дорослих є специфічним механізмом мотивації і мобілізації особистості до розвитку. Іншомовна підготовка в сучасних соціально-економічних умовах потребує оновлення навчальних програм та сучасних підходів форм організації освітнього процесу, методів і прийомів.

Аналіз та обґрунтування необхідності оновлення змісту іншомовної освіти вважаємо перспективою подальших досліджень, оскільки успішна реалізація дасть змогу закладам формальної та неформальної освіти ефективно застосовувати отримані результати в навчальній діяльності.

1. *Балахадзе Л.* Організаційно-педагогічні засади викладання іноземних мов для дорослих у Мексиці / Л. Балахадзе // *Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи: зб. наук. пр.* – Київ : ТОВ ВД “ЕКМО”, 2011. – Вип. 3 (1). – С. 103–111.
2. *Богів Е.* Теоретичні підходи до освіти дорослих у системі неперервної освіти Німеччини / Е. Богів // *Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи: зб. наук. пр.* / [редкол. Л. Б. Лук’янова (голова) та ін.] – Київ : Едельвейс, 2012. – Вип. 5. – С. 216–222.
3. *Десятов Т. М.* Тенденції розвитку освіти дорослих: європейський досвід / Т. М. Десятов // *Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи: зб. наук. пр.* / [редкол. Л. Б. Лук’янова (голова) та ін.]; Ін-т пед. освіти і освіти дорослих НАПН України. – К.; Луганськ: Вид-во “НОУЛІДЖ”, 2014. – Вип. 1 (8). – 284 с.– Вип. 1(8). – С. 182–190.
4. *Зінченко С.* Проблема розвитку та навчання в дорослому віці: соціально-психологічний контекст / С. Зінченко // *Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи: зб. наук. пр.* / [редкол. Л. Б. Лук’янова (голова) та ін.]. – Київ : Едельвейс, 2012. – Вип. 5. – С. 116–123.
5. *Зязюн І. А.* Філософія освіти: парадигми і технології / І. А. Зязюн // *Педагогічні новації столичної освіти: теорія і практика: наук.-метод. щорічник / Ін-т педагогіки і психології проф. освіти АПН України.* – Київ, 2001. – С. 7–20.
6. *Коваленко С. М.* Тенденції розвитку освіти дорослих в Англії (остання чверть ХХ – початок ХХІ ст.): дис. на здобуття наукового ступеня канд. пед. наук: 13.00.04 / Коваленко С. М. – Київ, 2005. – С. 54–59.
7. *Ничкало Н. Г.* Андрагогіка в системі педагогічних наук / Н. Г. Ничкало // *Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи: зб. наук. пр.* – Київ : Ніжин: ПП Лисенко М. М., 2009. – Вип. 1. – С. 7–19.
8. *Осадчий В. В.* Професійна підготовка майбутніх учителів засобами інформаційно-комунікаційних технологій: зарубіжний досвід /

- В. В. Осадчий // Неперерв. проф. освіта: теорія і практика. – 2012. – № 3/4. – С. 80–86.
9. Ставицька І. В. Формування іншомовної компетентності магістрантів машинобудівних спеціальностей засобами мультимедіа : автореф. дис. на здобуття наукового ступеня канд. пед. наук : 13.00.04 / І. В. Ставицька; НАПН України, Ін-т вищ. освіти. – Київ, 2015. – 20 с.
  10. Федорук О. Оцінка якості та контролю знань в адаптивних системах дистанційного навчання (на прикладі іноземних мов) / О. Федорук, М. Жирок // Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи: зб. наук. пр. – Київ ; ТОВ ВД “ЕКМО”, 2011. – Вип. 3 (1). – С. 196–202.
  11. Фольварочний І. В. Просвітницька діяльність європейських громадських організацій у сфері освіти дорослих (друга половина ХХ – початок ХХІ ст.): дис.док.пед.наук: 13.00.01 / І. В. Фольварочний. – Київ, 2016. – 442с.
  12. Bjornavold, J. (2000). Making learning visible: identification, assessment and recognition of non-formal learning in Europe. *European Journal (Vocational training)*, N. 22, P. 24-32. (in Eng.)
  13. Eurostat Statistics Explained: *Adult learning statistics - characteristics of education and training (2015)*. Retrieved from http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Main_Page (in Eng.)
  14. European Commission: *Education and Training. Supporting education and training in Europe and beyond (2012)*. Retrieved from http://ec.europa.eu/education/policy/adult-learning/adult_en (in Eng.)
  15. EUR-Lex. Access to EU law: *Communication from the Commission to the European Parliament (2011)*. Retrieved from <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX:52008DC0425> (in Eng.)
  16. European society for research on the education of adults [Electronic resource]. – 2016. – Access mode: <http://www.esrea.org/?l=en> (last access: 4.12.16). – Title from the screen.
  17. Milana, M. (2012). Globalisation, Transnational Policies and Adult Education. *International Review of Education*. Vol. 58, N 6. – P. 777–797. (in Eng.)

Стаття: надійшла до редколегії 25.11.2016
доопрацьована 15.03.2017
прийнята до друку 25.04.2017

**PECULIARITIES OF ADULT FOREIGN LANGUAGE COMPETENCE
FORMATION IN EUROPEAN COUNTRIES****Inna Feltsan***State University of Mukachevo
Uzhhorodska Str., 26, Mukachevo, Ukraine, UA – 89600*

Staying in a dynamic cultural and technological progress of XXI century, adults are increasingly drawn to the institutions of formal and informal education that would help them adapt to the demands of modern labor market. Demographic situation in Western Europe indicates an increase in the maiden age of the average individual, which leads to the longer stay in the professional environment. Statistics of 2015 reveals the demand for foreign language mastery among those the most popular for adults. The purpose and goals of adult education are different from secondary and higher, thus the formation of foreign language competence should ensure practical skills for a comfortable stay in the community of the so-called "information era". Foreign language literacy is a bridge, which attracts attention in the world, as it is crucial for implementation the idea of the cultural, economic and technological globalization of the world community. It is a trend among adult students. The ability of effective functioning in modern society is realized through cross-cultural communication. Foreign language helps us set business contacts, hold correspondence, presentations, conferences, video / audio calls. History of the global community over the last century steadily proves that we all move towards globalization and internationalization. Removing borders, creating a visa-free regimes, self-development and international cooperation sponsorship, international volunteering – are the facts which indicate the unification of the world experience. Apart from education for adults there should be created the special training classes for pedagogues teaching them. Much work should be done in the field of andragogue preparation, as an adult student needs a particular age and profession-adjusted curriculum and attitude, which gives larger space for self-realization. International support programmes in Western Europe are aimed at cooperation through providing consulting, setting the conferences, on-line webinars for students and teachers, and it can help promote lifelong self-development for staying an active participant of modern environment. Small and big businesses show interest in up-skilled workers, encouraging them through higher salaries in case they show high foreign language proficiency.

Key words: information era, demographics, adaptation, cultural and technological progress, adult student, formal and informal education, practical foreign language education.